

Rozdział / Розділ / Chapter

VII

Wybrane aspekty relacji polsko-ukraińskich
Вибрані аспекти польсько-українських відносин
Selected aspects of Polish-Ukrainian relations

Sylwia Sławińska*

Pedagogical University of Cracow, Poland

Abstrakt: W artykule zostały przedstawione wybrane aspekty stosunków polsko-ukraińskich po II wojnie światowej. Ukraina przez długi okres postrzegana była jako źródło zagrożeń dla naszego kraju. W obecnych czasach odbierana jest przez Polaków jako jeden z gwarantów bezpieczeństwa. Pomiedzy Polską a Ukrainą na przestrzeni wieków można zaobserwować zmienne relacje (ocieplenie, ochłodzenie). W przeszłości na relacje polsko-ukraińskie miały wpływ m.in. wydarzenia mające miejsce na Wołyniu w okresie II wojny światowej oraz sytuacja mniejszości polskiej na Ukrainie. Ważnym aspektem było przystąpienie Polski do Strefy Schengen. Na relacje między tymi krajami miały wpływ także Pomarańczowa Rewolucja oraz przyznanie obu państwom statusu gospodarza Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, które pod względem organizacyjnym okazało się sukcesem. W artykule zostały przeanalizowane wybrane literaturę naukową, popularną, a także wykorzystywane z pewną ostrożnością źródła internetowe. Przy ocenie wiarygodności zamieszczanych w cyberprzestrzeni informacji, publikacji i ocenie profesjonalności stron kierowano się wyborem serwisów cieszących się ogólnym zaufaniem z pominięciem blogów i forów internetowych, które zdaniem autora mogą zawierać niekontrolowane, nieobiektywne treści i podejmować próby manipulacji. **Słowa kluczowe:** Polska; Relacje; Stosunki międzynarodowe; Ukraina.

Анотація: У статті висвітлені окремі аспекти польсько-українських відносин після Другої світової війни. Довгий період Україну сприймали як джерело загроз для нашого краю. За довгі роки ми можемо спостерігати зміну відносин (потепління, охолодження). У минулому на польсько-українські відносини мали вплив події, що відбуваються на Волині під час Другої світової війни та ситуація польських меншини в Україні. Важливим аспектом є приєднання Польщі до Шенгенської зони. Вплив також мала Помаранчева революція та надання обох країнам статусу господарів на проведення Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012, який з погляду організації

* Corresponding author: sylwia.slawinska@op.pl

© 2019 Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. All rights reserved

виявився успішним. При редагуванні статті було проаналізовано деякі обрані книжкові видавництва, популярні, наукові публікації, а також з повною обережністю використані інтернет-джерела. При оцінці достовірності опублікованої у кіберпросторі інформації, публікацій та оцінці професіональності сторін, пріоритет надавався вибору сервісів, які користуються загальною довірою, при цьому оминалися інтернет блоги та форуми, які з точки зору автора можуть містити неконтрольовані, необ'єктивні складові та спроби маніпуляції. **Ключові слова:** Польща; відносини; міжнародні відносини; Україна.

Summary: This article presents selected aspects of Polish-Ukrainian relations after World War II. For a long time, Ukraine was perceived as a source of threats for our country. Nowadays, it is seen by the Polish people as one of the guarantor of safety. Changeable relations (warming and cooling) have been observed between Poland and Ukraine over the centuries. In the past, the events, which took place in Volhynia during World War II, and the situation of the Polish minority had, among others, the influence on the Polish-Ukrainian relations. Poland's accession to the Schengen area is an important aspect. The Orange Revolution and the fact of awarding both countries with the status of the Host of European Football Championship EURO 2012, which was a success from the organisational point of view, also had the influence on the relations between these two countries. For the analysis presented here selected academic and popular press and carefully chosen Internet sources have been used. While evaluating the credibility of the information and the publications posted in cyberspace and in evaluating the professionalism of the parties, the author followed the selection of generally trusted services, excluding blogs and internet forums, which could, in the author's opinion, contain uncontrolled, non-objective content and which could contain attempts of manipulation. **Keywords:** Poland; Relations; International relations; Ukraine.

Wprowadzenie. Dobre relacje z sąsiadami zawsze odgrywały istotną rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa na świecie. W obecnych czasach, kiedy prawie codziennie słyszy się o zamachach terrorystycznych warto mieć dobre stosunki z państwami sąsiadującymi. Relacje między państwami-sąsiadami odgrywają bardzo ważną w kształtowaniu bezpieczeństwa międzynarodowego. Ukraina jest jednym ze wschodnich sąsiadów Polski, który ma ogromny wpływ na nasze bezpieczeństwo. Wschodnia granica państwa polskiego jest jednocześnie zewnętrzną granicą Unii Europejskiej (UE) oraz Organizacji Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO). Bezpieczeństwo i stabilna sytuacja na Ukrainie ma duży wpływ na

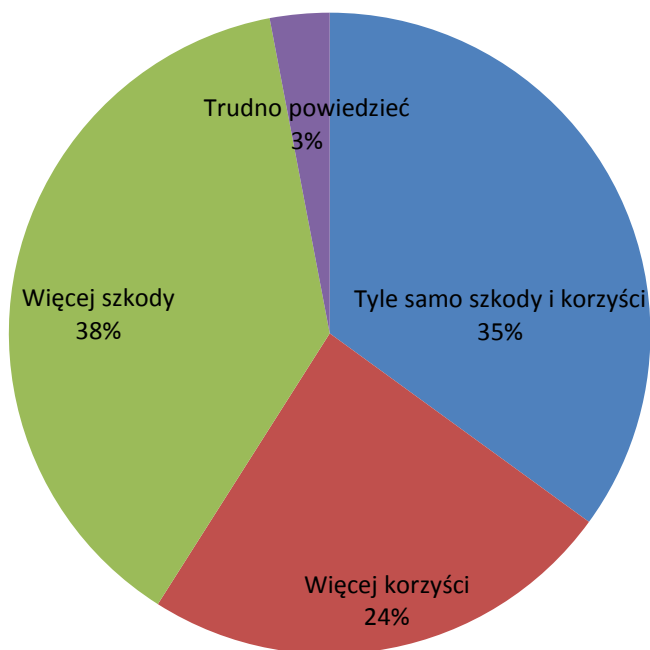
bezpieczeństwo w naszym kraju jak i w pozostałych państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Przemiany w wybranych krajach Europy Środkowej po 1989 roku.
Polityka zagraniczna Polski po roku 1989, kiedy to w naszym kraju zachodziły gruntowne przemiany wewnętrzne polityczne i kształtował się nowy polityczny ład również przeszła transformację, a demokratyczna i suwerenna Polska musiała na nowo poukładać swoje stosunki międzynarodowe szczególnie z państwami sąsiadującymi. Na początku lat 90-tych przemiany polityczno-ustrojowe zaszły także u prawie wszystkich sąsiadów Polski. 3 października 1990 roku zjednoczyły się dwa niemieckie państwa RFN i NRD, od 1 stycznia 1993 roku Czechosłowacja podzieliła się na dwa nowe państwa Czechy i Słowację, rozpadło się największe pod względem terytorialnym państwo świata – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich – w wyniku czego powstały niepodległe państwa, a wśród nich najbliżsi sąsiedzi Polski: 11 marca 1990 roku deklarację niepodległości ogłosiła Litwa, 20 sierpnia 1991 roku – Estonia 21 sierpnia 1991 roku – Łotwa, 25 sierpnia 1991 roku – Białoruś a 24 sierpnia 1991 roku – Ukraina.

Po ogłoszeniu niepodległości rozpoczął się trudny proces budowy na nowo struktur państwa i niełatwy czas przeprowadzania reform mających przynieść rozwiązanie problemów politycznych, socjalnych i społecznych. Odzyskanie niepodległości przez Ukrainę i wprowadzane przemiany przyczyniło się do pogorszenia się sytuacji gospodarczej kraju, spadku poziomu życia ludności, wzrostu bezrobocia, nierówności społecznych i wzrostu korupcji. Planowane reformy ze względu na poważny kryzys gospodarczy i polityczny wprowadzane są bardzo wolno.

W społeczeństwie nadal nie ma jednoznacznych opinii na temat kierunku, w jakim podążać ma Ukraina (Ryc. 1). Czy skłonić się w stronę integracji z Rosją, czy podjąć działania i dążyć do integracji z Unią Europejską. Duża

część społeczeństwa zamieszkującego wschodnie i południowe tereny Ukrainy, przeważnie młodzi ludzie, którzy ze względu na swój wiek nie mogli żyć w ZSRR uważa, że rozpad Związku Radzieckiego przyniósł więcej szkód niż korzyści. Przeciwnego zdania są mieszkańcy Ukrainy zachodniej.

Rycina 1. Ocena rozpadu ZSRR w kontekście korzyści dla Ukrainy.

Źródło: Fomina i in. 2013.

Stosunki między Polską a Ukrainą ze względu na położenie geograficzne zajmują szczególne miejsce. Relacje między tymi dwoma krajami ze względu na wspólne sąsiedztwo obu państw i narodów, współpracę w dziedzinie gospodarki, religię, a także wydarzenia historyczne, wśród których największe emocje wywołują dramatyczne wydarzenia na Wołyniu w okresie II wojny światowej (rzeź ludności polskiej przez Ukraińską Armię Powstańczą) nie należą do prostych i łatwych, Polska aktywnie wspierała

Ukrainę w jej dążeniach do niepodległości i jako pierwsza w dniu 2 grudnia 1991 roku oficjalnie ją uznała oraz w niedługim czasie nawiązała z Ukrainą stosunki dyplomatyczne i rozpoczęła poszukiwania możliwości wzajemnej współpracy. W tym czasie nastąpiło istotne zbliżenie między obydwojma krajami, które następnie podpisały wiele dwustronnych dokumentów i umów określających wzajemną współpracę w tym dotyczących m.in. handlu i dwustronnej współpracy ekonomicznej oraz traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy (w maju 2017 r. minęło 25 lat od podpisania tego traktatu), międzyrządową umowę o współpracy naukowej, kulturalnej, w zakresie rozwoju inwestycji, technologii i w dziedzinie wojskowości. W 1994 roku Polska jako pierwsze państwo wprowadziła uproszczone procedury pozwalające obywatelom¹ Ukrainy (jako pierwszemu państwu byłego ZSRR) przekraczać granicę Polski.

Po uzyskaniu niepodległości Ukraina stała się miejscem walki dwóch przeciwstawnych obozów: prorosyjskiego uznającego wpływy Rosji i prozachodniego dążącego do wzmocnienia niepodległości Ukrainy. Od prawie 26 lat Ukraina jest państwem niepodległym i suwerennym od początku przemian aktywnie wspieranym przez Polaków. W listopadzie i grudniu 2004 roku miała miejsce na Ukrainie Pomarańczowa Rewolucja, podczas której protestujący wyrazili sprzeciw wobec odwrócenia się kraju od demokracji i upodobnianiu się ustrojowo do Rosji. Ustępujący wówczas prezydent Ukrainy Leonid Kuczma, na wzór Rosji, wskazał swojego następcę, którym został dotychczasowy premier Wiktor Janukowycz. W drugiej turze sfałszowanych wyborów wygrał kandydat Leonida Kuczmy, co doprowadziło do sprzeciwu Ukraińców. Nie zgodzili się oni na fałszerstwa, korupcję, wpływ oligarchów na władzę w państwie i podczas

¹ S. Rudnicki, *Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie*, Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. Dragomanowa, 2011.

protestów poparli kandydata opozycji Wiktora Juszczenkę. W styczniu 2005 roku wybory zostały powtórzone. Wygrał je Wiktor Juszczenko². Polacy czynnie, w pozytywny sposób pomagali i wspierali ukraińskich opozycjonistów podczas Pomarańczowej Rewolucji, zapominając wówczas o wzajemnych sporach. Pomimo okresu świątecznego (Bożego Narodzenia) na Ukrainę przyjechali polscy obserwatorzy wyborczy, którzy na bieżąco śledzili wszystkie wydarzenia. W Warszawie i większych miastach w Polsce odbywały się manifestacje popierające demonstrujących Ukraińców. Organizowane były zarówno w Polsce jak i miastach Ukrainy liczne akcje poparcia, koncerty, marsze, wiece i protesty, a Majdan Niepodległości w Kijowie odwiedzali czołowi polscy politycy, parlamentarzyści i prezydenci m.in. były przywódca „Solidarności” i były prezydent Polski Lech Wałęsa, ówczesny prezydent naszego państwa Aleksander Kwaśniewski, Bronisław Komorowski i ówczesny prezydent Warszawy Lech Kaczyński, wyrażając w ten sposób naszą solidarność z manifestującymi, akceptację dla demokracji na Ukrainie. Doprowadziło do ocieplenia relacji pomiędzy Polakami i Ukraińcami, było przełomem w stosunkach polsko-ukraińskich oraz miało wpływ na podpisanie kolejnych umów bilateralnych i podjęcie próby pojednania polsko-ukraińskiego. Prezydent Aleksander Kwaśniewski osobiście zaangażował się w pokojowe rozwiązanie konfliktu, nawiązując kontakty z władzami Ukrainy i reprezentantami opozycji i wziął udział w obradach „okrągłego stołu”. Za swoje poświęcenie Aleksander Kwaśniewski został uznany przez ukraiński portal Glavred za najbardziej wpływowego rzecznika interesów Ukrainy na świecie³.

Przyjazne relacje z Ukrainą spowodowały poważne pogorszenie stosunków między naszym krajem a Rosją. Wówczas to pojawiła się

² T.A. Tupalski, Stosunki polsko-ukraińskie w latach 2004-2010. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych KWARTALNIK* 2014, 3, 135-157.

³ *Ibidem*.

nadzieja, że Ukraina, wzorując się na innych państwach Europy Środkowej, wybierze drogę zmierzającą do członkostwa w zachodnich instytucjach. Dzięki Pomarańczowej Rewolucji m.in. umocniła się demokracja na Ukrainie, przywrócono wolność słowa niemniej jednak kraj pogрузił się w kryzysie politycznym i chaosie, co uniemożliwiło wdrożenie reform mających na celu przebudowę kraju, walkę z korupcją, rządami oligarchicznymi i dostosowanie do nich polityki państwa⁴. Pomarańczowa Rewolucja wyłoniła nowe władze, które stanęły przed koniecznością wdrożenia wielostronnych reform (m.in. systemu bezpieczeństwa, systemu podatkowego, wymiaru sprawiedliwości czy walki z korupcją) w oparciu o europejski model przemian mających na celu wyjście z głębokiego kryzysu gospodarczego i politycznego, a także podyktowała konieczność określenia miejsca Ukrainy wśród innych państw w Europie i zajęcie stanowiska wobec zachodzących zmian.

Kolejnym krokiem na długiej i krętej drodze do pojednania między narodami polskim i ukraińskim było otwarcie 24 czerwca 2005 roku w obecności prezydentów Ukrainy i Polski – Wiktora Juszczuki i Aleksandra Kwaśniewskiego – cmentarza Orląt Lwowskich na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie oraz zniesienie wiz dla Polaków chcących udać się na Ukrainę. Jeszcze tego samego dnia prezydenci obu państw wraz z delegacjami wzięli udział w uroczystościach *memoriale żołnierzy Ukraińskiej Armii Galicyjskiej*.

W maju następnego roku w Pawłokomie prezydenci Ukrainy (Wiktor Juszczenko) i Polski (Lech Kaczyński) wspólnie odsłanili pomnik 366 Ukraińców, którzy w 1945 roku zginęli z rąk polskich partyzantów. Prezydent Juszczenko za główny cel swojej polityki zagranicznej obrał integrację Ukrainy z Unią Europejską. Polska otwarcie popierała

⁴ *Ibidem*.

proeuropejski kierunek Ukrainy i jako członek Unii Europejskiej pozostający w bezpośrednim sąsiedztwie Ukrainy i stanowiący jednocześnie część zewnętrznej granicy Sojuszu opowiadała się za jej rozszerzeniem i wprowadzeniem Ukrainy do struktur europejskich. Ponadto Polska starała się o zwiększenie dla sąsiadujących z Unią Europejską państw na wschodzie m.in. dla Ukrainy funduszy w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (ENPI) wspierającego m.in. sprawiedliwy rozwój gospodarczy i społeczny, a także zwiększanie dobrobytu i bezpieczeństwa⁵.

Polska zmierzała także do złagodzenia systemu wizowego Unii Europejskiej dla obywateli Ukrainy, pozwalającego niektórym grupom osób jak np. studenci czy sportowcy uzyskać wizę bez opłat⁶. W latach 2007-2008 Polska zmniejszyła opłaty dotyczące pozwolenia na pracę i dała prawo podejmowania pracy przez obywateli m.in. Ukrainy bez wymaganego zezwolenia przez 6 miesięcy w roku. Po przystąpieniu Polski do Strefy Schengen wjazd do Polski dla obywateli Ukrainy możliwy był na podstawie poświadczenia zatrudnienia. Kolejne lata charakteryzują się dalszą intensywną współpracą między obydwojoma krajami w wielu dziedzinach. W roku 2003 Polska i Ukraina rozpoczęły starania o przyznanie obu państwom prawa zorganizowania największego turnieju piłki nożnej rozgrywanego się w Europie.

Wzajemne powiązania między Polską a Ukrainą. Współpraca polsko-ukraińska nasiliła się znacznie po podjęciu przez UEFA w kwietniu 2007 roku decyzji w sprawie przyznania Polsce i Ukrainie wspólnej organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, co spowodowało w obu krajach nie tylko konieczność m.in. budowy i modernizacji infrastruktury, obiektów sportowych, modernizację i budowę sieci dróg, linii kolejowych,

⁵ EIS. Europejski Instrument Sąsiedztwa, 2017. Pobrano z: www.ec.europa.eu/regional_policy/pl/policy/what/glossary/e/european-neighbourhood-investment (dostęp: 03.06.2017).

⁶ T. A. Tupalski, Stosunki...

portów lotniczych, obiektów hotelowych, ale przede wszystkim wymagało ścisłej współpracy ekonomicznej, gospodarczej a także w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego⁷.

Następne lata przyniosły także wiele międzypaństwowych, międzyrządowych i branżowych umów dotyczących współpracy w dziedzinie nauki, technologii i wzajemnej współpracy szkół wyższych Polski i Ukrainy dotyczącej wymiany i zatrudniania pracowników naukowych, podejmowania w Polsce studiów stacjonarnych przez studentów z Ukrainy, a także organizowania wspólnych konferencji naukowych, których uczestnikami byli naukowcy z obu państw.

Polska popierała także dążenia Ukrainy do demokracji i zbliżenia się z Zachodem oraz członkostwa w Radzie Europy (9 listopada 1995 r.), Inicjatywie Środkowoeuropejskiej (od 1996 r.) oraz zbliżenia się Ukrainy do NATO.

Po przystąpieniu Polski do struktur NATO od 12 marca 1999 roku, a następnie do Unii Europejskiej od 1 maja 2004 roku nastąpił nowy etap w relacjach polsko-ukraińskich, a Polska przyjęła na siebie rolę reprezentanta interesów Ukrainy na forum międzynarodowym. Polska aktywnie wspierała Ukrainę w drodze do zjednoczenia się z Sojuszem, upatrując w tym korzyści nie tylko dla Polski i Ukrainy, ale także dla innych państw. Powodem takiego działania były m.in. wspólne doświadczenia historyczne obu narodów, poczucie bliskości i wspólnoty, a także obawy przed rozszerzeniem się wpływów rosyjskich. Niepodległa, demokratyczna, niezależna, silna, stabilna, przewidywalna, powiązana z Europą i Sojuszem Północnoatlantyckim Ukraina zapewniłaby także bezpieczeństwo Polsce. Poza tym obecność Ukrainy w Sojuszu z pewnością by go wzmocniła.

⁷ MSW. Podsumowanie działań służb podległych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych po turnieju EURO 2012. Pobrane z: www.mswia.gov.pl/pl/aktualnosci/10021,Podsumowanie-dzialan-sluzb-podleglych-Ministerstwu-Spraw-Wewnetrznych-po-turniej.html (dostęp: 04.06.2017).

Po ponownym wyborze na stanowisko premiera Wiktora Janukowycza latem 2006 roku dążenia Ukrainy do NATO legły w gruzach. Kolejne starania Polski o objęcie Ukrainy planem działań na rzecz członkostwa (MAP) mającym pomóc aspirującej Ukrainie przygotować się do członkostwa w NATO m.in. w zakresie obronności, wojskowości, polityki, gospodarki⁸ ponownie podjęte zostały przez Polskę w grudniu 2007 roku po reaktywacji Pomarańczowej Rewolucji, podczas której opozycja znów się zjednoczyła i zażądała przyspieszonych wyborów. Dążenia Polski powiodły się tylko częściowo. Ukraina nie została objęta planem MAP, ale otrzymała obietnicę przyjęcia do struktur Sojuszu w przyszłości⁹. Powodem odmowy przyznania planu był sprzeciw Francji i Niemiec spowodowany niskim poparciem ze strony obywateli Ukrainy, a także obawa przed konfliktem z Rosją. Oficjalny wniosek o wejście do struktur Sojuszu złożony został przez Ukrainę w 1994 roku¹⁰. Poparcie dla NATO wśród Ukraińców było wtedy bardzo niskie, gdyż uznawano członkostwo w Sojuszu za szkodzące swojemu państwu. Taki pogląd utrzymywał się w społeczeństwie ukraińskim do 2014 roku, kiedy to po prozachodnich protestach Euromajdanu Rosja zajęła Krym i wywołała konflikt w Donbasie. Obecnie rząd Ukrainy za jeden z priorytetów uznał członkostwo w NATO. Poparcie społeczeństwa ukraińskiego także obecnie wzrasta. Polska w ramach pomocy w przystosowaniu się sił zbrojnych Ukrainy do norm NATO współpracowała ze wschodnim sąsiadem w trakcie trwania operacji NATO i UE. Ukraina na przestrzeni lat współpracowała z Sojuszem Północnoatlantyckim jako istotny partner w regionie. NATO wspiera finansowo i rzeczowo wojsko ukraińskie,

⁸ F. Boland, Analiza rozszerzenia sojuszu. Wiosna 2002. Pobrano z: www.nato.int/docu/review/2002/issue1/polish/military.html (dostęp: 11.04.2017).

⁹ T. A. Tupalski, Stosunki...

¹⁰ P. Andrusieczko, M. Kokot. Ukraina chce do NATO. Na razie nie ma na to szans. Pobrano z: www.wyborcza.pl/7,75399,21934192,ukraina-chce-do-nato-na-razie-nie-ma-na-to-szans.html (dostęp: 10.04.2017).

niemniej jednak po zajęciu Krymu przez Rosję szanse Ukrainy na wejście do NATO są w obecnym czasie znikome¹¹.

Pod koniec trwania kadencji prezydenta Wiktora Juszczenki stosunki polsko-ukraińskie nieco się oziębily z uwagi na nadanie Stepanowi Banderze, przywódcy Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów obciążonego odpowiedzialnością za czystki etniczne i rzeź ludności polskiej z Wołynia i Galicji Wschodniej w latach 1943-1945, tytułu Bohatera Ukrainy¹².

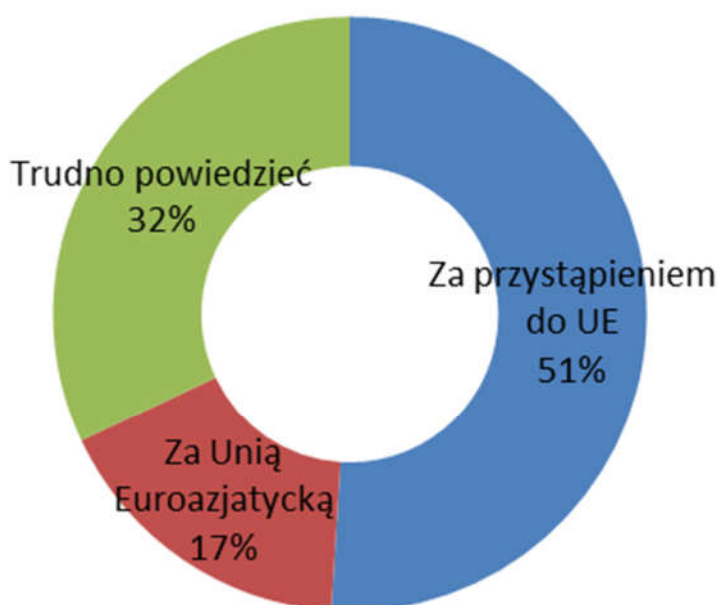
Za bohaterów uznani zostali także inni ukraińscy nacjonałiści, którzy nawet po zakończeniu wojny dokonywali krwawych mordów na ludności zamieszkującej zachodnią Ukrainę. Dowódcy Ukraińskiej Powstańczej Armii – Roman Szuchewycz i Stepan Chmara uznani zostali za bojowników o niepodległość Ukrainy.. Decyzja ta wywołała stanowczy sprzeciw ze strony Polski i spotkała się z odmiennymi reakcjami na Ukrainie. Kolejne wybory prezydenckie na Ukrainie przyniosły zwycięstwo Wiktora Janukowycza, który zmienił kierunek podążania Ukrainy z proeuropejskiego na prorosyjski. Za prezydentury Wiktora Janukowycza w latach 2010-2014 Ukraina umocniła swoje kontakty z Rosją, jednocześnie podejmując negocjacje w sprawie podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE. W polityce zagranicznej rząd Ukrainy ciągle nie potrafi określić miejsca swego kraju na arenie międzynarodowej wahając się między opcją prorosyjską a opcją podążania w kierunku zachodnioeuropejskim. Dotyczy to także społeczeństwa Ukrainy, które w tej sprawie także nie ma jednakowego zdania.

Z badania przeprowadzonego w 2013 roku przez Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Ołeksandra Razumkowa tylko

¹¹ *Ibidem*.

¹² N. Ziętał. Juszczenko nadał Banderze tytuł Bohatera Ukrainy. Pierwsze protesty Polaków. 22 stycznia 2010. Pobrano z: www.nowiny24.pl/wiadomosci/podkarpacie/art/6070155,juszczenko-nadal-banderze-tytul-bohatera-ukrainy-pierwsze-protesty-polakow,id,t.html (dostęp: 4.06.2017).

42% ankietowanych opowiedziało się za chęcią przyłączenia się Ukrainy do Unii Europejskiej¹³. Natomiast dwa lata później w 2015 roku 51% Ukraińców opowiedziało się za przystąpieniem ich kraju do Unii Europejskiej, za Unią Euroazjatycką było 17%, natomiast niezdecydowani stanowili 32% (Ryc. 2)¹⁴. Po zakończeniu Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012 przeprowadzonych wspólnie z Polską wydawało się, że Ukraina jest już jedną nogą w UE. Później historia potoczyła się inaczej.

Rycina 2. Do jakiej unii powinna przystąpić Ukraina. Opinia Ukraińców.

Źródło: Kucharczyk i in. 2015.

Unia Europejska przygotowała dla Ukrainy propozycje w zakresie ich wzajemnych stosunków, koniecznych do przeprowadzenia reform i stanu jakości demokracji w państwie. Do dziś jednak zapowiadane przez rząd

¹³ J. Fomina, J. Konieczna-Salamatin, J. Kucharczyk, Ł. Wenerski. *Polska-Ukraina, Polacy-Ukraińcy. Spojrzenie przez granicę*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2013.

¹⁴ J. Kucharczyk, A. Łada, Ł. Wenerski. *Ukraińcy patrzą na zachód-ocena polityki i oczekiwania*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2015.

i oczekiwane przez społeczeństwo zmiany wprowadzane są opornie głównie z powodu sprzeciwu środowisk, których interesy byłyby zagrożone, sporów wewnątrzkoalicyjnych będących u władzy partii politycznych czy braku woli politycznej dokonywania zmian w państwie. Przyczyną jest także kryzys krymski, który pociągnął za sobą inwazję Rosji na Ukrainę. Kryzys, który trwa nieprzerwanie właściwie do dziś rozpoczął się w 2013 roku od fali protestów przeciwko prezydentowi Wiktorowi Janukowyczowi spowodowanych wycofaniem się Ukrainy z podpisania umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską. Protestujący przeciwko rządowi opowiadali się za demokratyzacją Ukrainy i opowiadające się za integracją Ukrainy z Unią Europejską (Euromajdan). Umowa o partnerstwie Ukrainy i UE miała być podpisana 28 listopada 2013 roku. Miała ona m.in. usprawnić procedury dotyczące działalności firm na Ukrainie, ożywić ukraińską gospodarkę, zwiększyć eksport towarów z Ukrainy do krajów Unii Europejskiej oraz umożliwić Ukrainie twardą walkę z korupcją. Odstąpienie od podpisania umowy stowarzyszeniowej i umowy o wolnym handlu z UE (rozmowy między UE i Ukrainą w tej sprawie rozpoczęły się w 2007 r.) zdaniem specjalistów przerwało na jakiś czas możliwość integracji Ukrainy z UE. Wśród protestujących oprócz tłumu mieszkańców Kijowa i wielu studentów, polityków znaleźli się również dwaj ukraińscy bokserzy wagi ciężkiej Witalij i Władimir Kliczkowie. W następnych dniach do protestujących dołączyli mieszkańcy innych miast Ukrainy: Lwowa, Łucka, Charkowa, Doniecka, użhorodu i Iwano-Frankiwska. W trudnych chwilach protesty na Majdanie w Kijowie wspierali także dwaj senatorowie USA: republikanin John McCain oraz demokracja Chris Murphy.

Zwycięstwo Euromajdanu spowodowało odwołanie przez parlament Wiktora Janukowycza z funkcji prezydenta i ogłoszono nowe wybory prezydenckie. Od początku protestów Polacy wspierali demonstrujących,

organizując w geście solidarności m.in. manifestacje czy koncerty muzyków polskich na terenie Majdanu, wystąpienia polityków, wsparcie artystów, dziennikarzy, publicystów oraz zwykłych ludzi chcących mimo silnego wiatru i mrozu wyrazić solidarność z walczącymi o swoje prawa Ukraińcami. W Warszawie zorganizowana została demonstracja, której hasło brzmiało: „Solidarni z Euromajdanem”. Wyrazem poparcia dla manifestujących w Kijowie był także zorganizowany w dniu 29 listopada 2013 roku (w dniu zaplanowanego podpisania umowy stowarzyszeniowej Ukraina-UE) na polsko-ukraińskim przejściu granicznym w Medyce „żywy łańcuch ludzi” trzymających się za ręce.

Konsekwencją Euromajdanu był także wzrost tendencji separatystycznych na Krymie, będącym częścią Ukrainy i posiadającym status republiki autonomicznej, w której większość (prawie 60%) ludności stanowią Rosjanie deklarujący przyjaźń z Rosją. Podobnie jak w przypadku Sojuszu Północnoatlantyckiego mieszkańcy Krymu negatywnie odnosili się do zamiarów wstąpienia swojego państwa do Unii Europejskiej. Ze względu na tło historyczne i czynniki narodowościowe woleli pogłębić współpracę z Rosją. Podczas protestów społecznych w listopadzie 2013 roku spowodowanych wycofaniem się Ukrainy z umowy stowarzyszeniowej z UE Republika Autonomiczna Krymu popierała zawarcie unii celnej z Rosją, Kazachstanem i Białorusią, uznając protesty w Kijowie za próbę nielegalnego przejęcia władzy na Ukrainie¹⁵.

Obawa przed zlikwidowaniem przez opozycję autonomii Krymu spowodowała zwrócenie się o ochronę do Rosji. Po przejęciu władzy na Ukrainie przez opozycję w lutym 2014 roku sprzyjający Rosji działacze nie uznali władz Ukrainy. Protestujący w tej części Ukrainy głównie

¹⁵ T. Stępniewski, A. Gil, A. Szabaciuk, A. Visvizi. *Majdan 2014: Ukraina na rozdrożu*. Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Lublin: Wydawnictwo Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2014.

w Sewastopolu, Symferopolu i Kerczu domagali się rozpisania referendum w sprawie niepodległości Krymu. Referendum uznane przez władze ukraińskie za nielegalne i nieposiadające mocy prawnej odbyło się 16 marca 2014 roku. Ponad 90% uczestników referendum opowiedziało się za przyłączeniem Krymu do Federacji Rosyjskiej. W nocy z 23 na 24 lutego 2014 roku uzbrojone bojówki wdarły się do budynków rządu oraz parlamentu i je zajęły¹⁶. Rosja umotywowała swoje działania łamaniem na Ukrainie praw człowieka, istnieniem zagrożenia życia ludności i bezpieczeństwa wojsk stacjonujących na tym terenie w ramach wzajemnych umów. Władze Ukrainy wysłały do władz Rosji noty protestacyjne, będące reakcją na nielegalne przebywanie wojsk rosyjskich na Krymie. Rosja nie uznała roszczeń Ukrainy, powołując się na wyniki referendum określające wolę narodu. 17 marca 2014 roku przyjęta została uchwała o niepodległości Krymu. W tym samym dniu prezydent Rosji Władimir Putin uznał niepodległość Krymu i podpisał z władzami Republiki Krymu ugodę włączającą ten region do Federacji Rosyjskiej. Zajęcie Krymu przez Rosję pokazało prawdziwy cel jej polityki wobec Ukrainy.

Większość państw zachodnich w tym także Polska potępiło aneksję Krymu. W oświadczeniu MSZ z dnia 18 marca 2014 roku Polska nie uznała wyników referendum, zajęcie Krymu potraktowała jako naruszenie norm i reguł międzynarodowych. Zapowiedziała także swoją aktywność w dążeniu do uregulowania konfliktu oraz zachowania suwerenności i nienaruszalności terytorialnej Ukrainy, udzielając tym samym wsparcia dla prozachodniego kierunku, jaki wyznaczyły sobie nowe władze Ukrainy¹⁷. W wyniku przyspieszonych wyborów prezydenckich na Ukrainie w maju 2014 roku

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ M. Wojciechowski. Oświadczenie ws. przyłączenia Krymu i Sewastopola do Federacji Rosyjskiej, 18 marca 2014. Pobrano z: www.ms.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/oswiadczenie_ws_przylaczenia_krymu_i_sewastopola_do_federacji_rosyjskiej?pr (dostęp: 11.06.2017).

sukces odniósł Petro Poroszenko (wspierający wcześniej finansowo Euromajdan), a Polska w trybie natychmiastowym uznała ich wyniki. W grudniu 2014 roku prezydent Ukrainy Petro Poroszenko złożył wizytę w Polsce, co przyniosło wyraźne deklaracje polityczne ze strony Polski dotyczące pomocy w utrzymaniu integralności terytorialnej, suwerenności i wsparcia reform politycznych, gospodarczych czy wojskowych jakie czekają Ukrainę.

Podczas wystąpienia Petro Poroszenki w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej 17 grudnia 2014 roku prezydent zapowiedział, że droga Ukrainy zmierzać będzie w kierunku integracji z Unią Europejską i NATO, podziękował za dotychczasowe wspieranie Ukrainy przez Polskę w trudnych dla niej momentach, a także – nawiązując do tematu rzezi wołyńskiej i akcji Wisła – w imieniu narodu ukraińskiego wybaczył Polakom i poprosił o wybaczenie dla Ukraińców.

Spór dotyczący przynależności Krymu pojawił się w 1993 roku, kiedy to po rozpadzie Związku Radzieckiego Półwysep Krymski wraz z wielkim portem wojennym na Morzu Czarnym, bazą Floty Czarnomorskiej w Sewastopolu wszedł w skład niepodległej Ukrainy i wówczas miejscowi separatyści, wspierani przez członków władz Rosji, zaczęli kwestionować legalność decyzji ówczesnych władz ZSRR z 1954 roku¹⁸. Konflikt po 4 latach zakończył się podpisaniem umowy dotyczącej podziału i stacjonowania w Sewastopolu okrętów Floty Czarnomorskiej na Krymie, co Ukraina odebrała jako potwierdzenie przez Rosję integralności jej terytorium oraz uznanie przynależności Półwyspu Krymskiego i Sewastopola do Ukrainy, a także porozumienie o przyjaźni i umowę o dobrym sąsiedztwie.

Flota Czarnomorska wyposażona w okręty nawodne i podwodne, samoloty oraz jednostki brzegowe wojska ma bardzo duży wpływ na

¹⁸ T. Stępniewski, A. Gil, A. Szabaciuk, A. Visvizi, *Majdan...*

bezpieczeństwo militarne Rosji w południowym regionie. W razie III wojny światowej mogłaby ona szybko zdobyć cieśniny czarnomorskie, nad którymi kontrolę sprawuje wchodząca w struktury NATO Turcja i przedostać się na Morze Śródziemne, gdzie stoczyłaby bitwę z Flotą Stanów Zjednoczonych stacjonującą w pobliżu Cieśniny Gibraltarskiej¹⁹. W kwietniu 2014 roku po rewolucji Euromajdanu i odsunięciu od władzy Wiktora Janukowycza (luty 2014 r.) na terenie obwodów donieckiego i ługańskiego rozpoczęły się działania zbrojne dążących do odłączenia się tych terytoriów od Ukrainy prorosyjskich separatystów wspomaganych przez armię rosyjską i rosyjskie siły specjalne przeciwko nowemu rządowi. Ogłosili powstanie na terytorium Ukrainy dwóch samozwańczych republik ludowych Donieckiej i Ługańskiej. Donbas jest regionem położonym na pograniczu Ukrainy i Rosji, w którym skupiony jest przemysł ciężki: huty, kopalnie węgla, rudy żelaza, niklu. Rozwinął się tu też przemysł elektromaszynowy, produkcja maszyn budowlanych, urządzeń dla górnictwa i hutnictwa, pojazdów kolejowych.

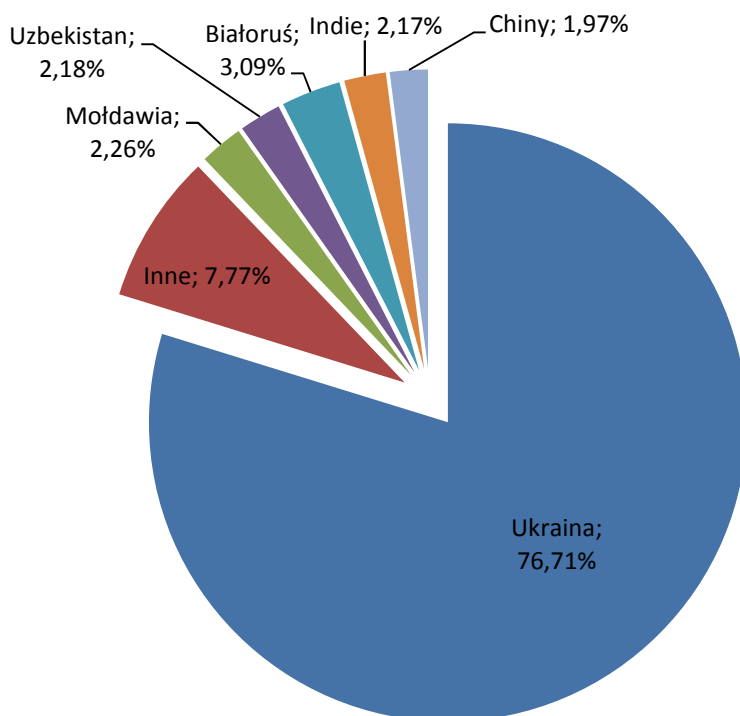
Wytyczne dla polskiej polityki zagranicznej względem Ukrainy:

- zacieśnienie dwustronnej współpracy w kwestiach gospodarczych, ułatwienia dla inwestorów zarówno polskich jak i ukraińskich;
- wzmocnienie dwustronnych działań w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS)²⁰;
- ponowne podjęcie przez Polskę wszelkich starań mających na celu wdrożenie umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą z Unią Europejską;
- wzmocnienie dialogu politycznego między oboma państwami;
- nakłanianie UE i NATO do przyjęcia wyraźnego, twardego stanowiska w sprawie aneksji Krymu i pomocy udzielanej separatystom przez Rosję na wschodzie Ukrainy;

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ K. Bartczak, K. Jongberg. Europejska polityka sąsiedztwa. Czerwiec 2017. Pobrane z: www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.4.html (dostęp: 15.06.2017).

- opowiadanie się za utrzymaniem lub zaostrzeniem sankcji nakładanych przez UE na Rosję;
- wsparcie polskich ekspertów, naukowców itp. w przeprowadzaniu reform na Ukrainie;
- udzielenie wysokiej, długoterminowej, niskooprocentowanej pożyczki w ramach pomocy wiązanej przeznaczonej wyłącznie na zakup polskich towarów i usług;
- zawarcie porozumienia między najważniejszymi partiami rządzącymi w Polsce w kwestii polityki wobec Ukrainy²¹.

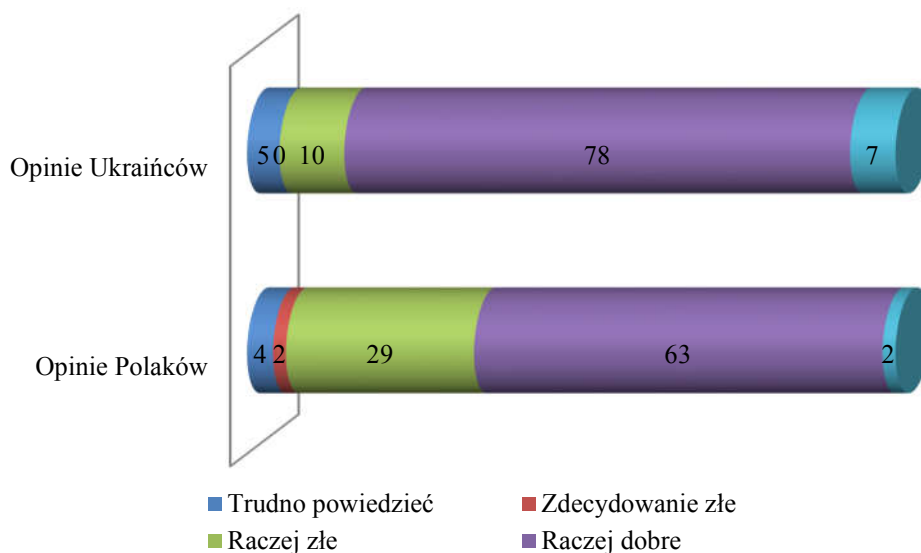

Rycina 3. Zezwolenia na pracę cudzoziemców wydane w 2015 roku według sześciu najczęściej występujących obywatelstw (udział procentowy).

Źródło: MRPiPS, 2016.

²¹A. Kowalczyk. Polityka wobec Ukrainy w 2014 roku – próba bilansu, Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego AMICUS EUROPÆ, Biuletyn OPINIE FAE, 3, Warszawa 2015.

Odnosząc się do współczesnych relacji między Polską a Ukrainą, należy pamiętać o ważnych sprawach dotyczących powiązań gospodarczych, do których zaliczyć można m.in. współpracę w wielu dziedzinach w tym handlu, inwestycji, transportu, cyberbezpieczeństwa²², zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego mającego wpływ na płynność gospodarczą państwa (czasem także niezależność polityczną) czy zatrudnianie przez polskie firmy pracowników z Ukrainy. Wielu Ukraińców w charakterze imigrantów ekonomicznych przyjeżdża do Polski w poszukiwaniu pracy. Ich pobyt w naszym kraju nie wzbudza niechęci, nie wywołuje oporów ani nie powoduje nieporozumień na tle narodowościowym. Pracownicy z Ukrainy cenieni są przez polskich pracodawców za pracowitość, kompetencje, doświadczenie i zaangażowanie, a z roku na rok coraz bardziej przyczyniają się do rozwoju polskich firm i wzrostu gospodarczego naszego kraju.

Rycina 4. Bieżące stosunki polsko-ukraińskie udział procentowy.

Źródło: Fomina i in. 2013.

²² MR. Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy, 2017. Pobrano z: www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/wspolpraca-gospodarcza-polski-i-ukrainy (dostęp: 16.06.2017).

Podsumowanie. Relacje polsko-ukraińskie definiowane są jako partnersko-strategiczne. Stosunki pomiędzy obydwoma krajami uległy polepszeniu po sukcesie Pomarańczowej Rewolucji. Można powiedzieć, że nasz kraj jest jednym z najważniejszych przedstawicieli zachodnich dążeń Ukrainy na forum międzynarodowym. Przystąpieniu Ukrainy do struktur NATO przeciwstawia się część ukraińskich polityków oraz część mieszkańców, natomiast nieprzeprowadzenie zmian oraz nieprzychylność niektórych krajów Unii utrudnia przystąpienie Ukrainy do Unii Europejskiej. Relacje między Polską a Ukrainą w przeszłości określane były jako trudne i wymagające. Istotną kwestią jest tzw. pojednanie historyczne. Obecnie stosunki polsko-ukraińskie można określić jako dobre. Podpisanie licznych dwustronnych umów i porozumień jeszcze bardziej umocniło stosunki między oba państwami. W trudnych sytuacjach, takich jak np. Pomarańczowa Rewolucja, Ukraina może liczyć na wsparcie i pomoc ze strony Polski. Ukraina leży w takiej części kontynentu europejskiego, że w interesie państw Unii Europejskiej powinno być bezpieczeństwo oraz zmiany w tym kraju, gdyż to jak będzie wyglądał kontynent europejski w dużej mierze będzie zależał również od niej.

Literatura / Література / References

- Andrusieczko, P., Kokot, M. (2017). Ukraina chce do NATO. Na razie nie ma na to szans. Pobrano z: www.wyborcza.pl/7,75399,21934192,ukraina-chce-do-nato-na-razie-nie-ma-na-to-szans.html (dostęp: 10.04.2017).
- Bartczak, K., Jongberg, K. (2017). Europejska polityka sąsiedztwa. Czerwiec 2017. Pobrane z: www.europarl.europa.eu/atyourservice/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.4.html (dostęp: 15.06.2017).
- Boland, F. (2002). Analiza rozszerzenia sojuszu. Wiosna 2002. Pobrano z: www.nato.int/docu/review/2002/issue1/polish/military.html (dostęp: 11.04.2017).
- Fomina, J., Konieczna-Sałamatin, J., Kucharczyk, J., Wenerski, Ł. (2013). Polska-Ukraina, Polacy-Ukraińcy. Spojrzenie przez granicę. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.

- Kowalczyk, K. (2015). Polityka wobec Ukrainy w 2014 roku – próba bilansu, Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego AMICUS EUROPÆ, Biuletyn OPINIE FAE, 3.
- Kucharczyk, J., Łada, A., Wenerski, Ł. (2015). Ukraińcy patrzą na zachód-ocena polityki i oczekiwania, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- MR. (2017). Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy. Pobrano z: www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/wspolpraca-gospodarcza-polski-i-ukrainy (dostęp 16.06.2017).
- MRPiPS. (2016). Informacja nt. zatrudniania cudzoziemców w Polsce. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Pobrano z: www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles (dostęp: 16.06.2017).
- MSW. (2012). Podsumowanie działań służb podległych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych po turnieju EURO 2012. Pobrane z: www.mswia.gov.pl/pl/aktualnosci/10021,Podsumowanie-dzialan-sluzb-podleglych-Ministerstwu-Spraw-Wewnetrznych-po-turniej.html (dostęp: 04.06.2017).
- Rudnicki, S. (2011). Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie. Kijów: Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. Dragomanowa.
- Stępniewski, T., Gil, A., Szabaciuk, A., Visvizi, A. (2014). Majdan 2014: Ukraina na rozdrożu. Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Lublin: Wydawnictwo Instytut Europy Środkowo-Wschodniej.
- Tupalski, T.A. (2014). Stosunki polsko-ukraińskie w latach 2004-2010. Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych KWARTALNIK, 3, 135-157.
- Wojciechowski, M. (2014). Oświadczenie ws. przyłączenia Krymu i Sewastopola do Federacji Rosyjskiej, 18 marca 2014. Pobrano z: www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/oswiadczenie_ws_przylaczenia_krymu_i_sewastopola_do_federacji_rosyjskiej?pr (dostęp: 11.06.2017).
- Ziętal, N. (2010). Juszczenko nadał Banderze tytuł Bohatera Ukrainy. Pierwsze protesty Polaków. 22 stycznia 2010. Pobrano z: www.nowiny24.pl/wiadomosci/podkarpacie/art/6070155_juszczenko-nadal-banderze-tytul-bohatera-ukrainy-pierwsze-protesty-polakow,id,t.html (dostęp: 04. 06.2017).

To cite this chapter:

Sławińska, S. (2019). Selected aspects of Polish-Ukrainian relations. In: M. Apollo, M. Krupska-Klimczak (Eds.), *Poland and Ukraine: Problems and prospects* (pp. 153-173). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.